

VALSTYBĖS BAUDŽIAMOSIOS JURISDIKCIJOS APRIBOJIMAI ASMENIMS,
KURIE PAGAL TARPTAUTINĖS TEISĖS NORMAS NAUDOJASI IMUNITETU

Andrius Nevera *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4584
Elektroninis paštas A.Nevera@lat.lt

Pateikta 2008 m. rugsėjo 1 d., parengta spausdinti 2008 m. lapkričio 24 d.

Santrauka. Straipsnyje analizuojami valstybės baudžiamosios jurisdikcijos apribojimų asmenims, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu, klausimai. Rutuliodamas pasirinktą temą autorius skiria dvi pagrindines užsienio valstybių piliečių, kurie naudojami imuniteto teise, grupes: 1) užsienio valstybių diplomatinis personalas, diplomatinio agento šeimos nariai bei konsulai ir 2) užsienio valstybių kariai. Analizuodamas imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos taikymo pirmajai grupei asmenų klausimą autorius dėmesį atkreipia į diplomatinės atstovybės personalui taikomų imuniteto nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos pagrindus, apimtį, diplomatinio agento šeimos nario, o ypač sutuoktinio, sąvokos bei imuniteto atsisakymo problemas. Daugiau dėmesio skiriama konsuliniam imunitetui bei šių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo jų pilietybės valstybėje principams. Gvildendamas imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos taikymą užsienio valstybių kariams autorius primena šio klausimo istorinius momentus bei gilinaisi į šių asmenų statusą reglamentuojančius tarptautinius teisinius aktus.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamoji jurisdikcija, diplomatinis agentas, diplomatinio agento šeimos narys, konsulas, užsienio valstybės kareivis, imunitetas.

IVADAS

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 4 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Asmenų, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos ir padarė nusikaltimą veiką Lietuvos valstybės teritorijoje, baudžiamosios atsakomybės klausimas sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir šiuo kodeksu.“¹ Ši baudžiamojo įstatymo norma reglamentuoja vieną LR BK 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto teritorinio principo išimtį. Nors pati norma yra orientuota tik į vieną teritorinio principo išimties aspektą, asmenų, kurie *a priori* patenka į jos galiojimo sferą, sąrašas yra tikrai didelis.

Prioritetiniai demokratinės valstybės užsienio politikos tikslai yra jos piliečių teisių ir laisvių apsauga,

valstybei palankios socialinės ir ekonominės raidos bei saugumo užtikrinimas. Dėl šių ir kitų valstybės užsienio politikos tikslų įgyvendinimo steigiama šalies diplomatinė tarnyba, kuri užsienio valstybėse veikia per diplomatinės atstovybės ar (ir) konsulines įstaigas. Be to, atitinkamoje valstybėje steigiamos ir konkrečių tarptautinių organizacijų atstovybės. Šių asmenų statuso klausimas pakankamai nagrinėtas įvairiausio pobūdžio lietuvių kalba spausdintuose literatūros šaltiniuose. Tačiau imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos klausimas aptariamas labai lakoniškai. Tuo tarpu baudžiamųjų teisinių šio klausimo problemų apstu. Iki galo neišspręsta diplomatinio agento šeimos nario sąvokos problema, nėra aiškios pozicijos dėl minėtiems užsienio valstybių piliečiams taikytino baudžiamosios jurisdikcijos principo, jei jie juos priimančioje valstybėje padaro nusikalstamą veiką ir yra saugomi imuniteto teisės.

Toks pat svarbus yra ir užsienio valstybių karių imuniteto nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos klausimas. Jis, skirtingai nei prieš tai minėtasis, iš esmės didesniai skaitytųjų būriui prieinamoje

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros docentas.

¹ *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 89-2741.

literatūroje pristatytas nebuvo. Šiame straipsnyje, viename iš pirmųjų, viešumon keliamas užsienio valstybių karių statuso klausimas, išsamiau analizuojami tarptautiniai ir Lietuvos įstatymai, akcentuojama būtinybė žinoti paprotines normas.

Šio tyrimo objektas yra valstybės baudžiamosios jurisdikcijos apribojimai asmenims, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu, o tikslas – atskleisti LR BK 4 straipsnio 4 dalies turinį bei pateikti siūlymus dėl šios normos būtinumo.

Straipsnis parašytas taikant sisteminės analizės, loginį, dogmatinį, istorinį ir lyginamąjį metodus.

1. IMUNITETO NUO BAUDŽIAMOSIOS JURISDIKCIJOS TAIKYMAS UŽSIENIO VALSTYBĖS DIPLOMATINĖS ATSTOVYBĖS PERSONALUI, DIPLOMATINIO AGENTO ŠEIMOS NARIAMS BEI KONSULAMS

Pagrindinė diplomatinės tarnybos institucija yra diplomatinė atstovybė, nuolat veikianti užsienio valstybėje.² Diplomatinės atstovybės personalą galima suskirstyti į tris grupes: diplomatai (pranc. *agens diplomatiques*), administraciniai-techniniai darbuotojai (pranc. *gens d'uniforme*) ir aptarnaujantis personalas (pranc. *gens de livrée*). Būtent pastariesiems asmenims taikomo imuniteto (lot. *immunitas*) nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų, tvarkos ir teisinių pasekmių analizė turi sulaukti didžiausio baudžiamosios teisės specialistų dėmesio.

Jau senovės Romos laikais buvo gerbiamas ir puoselėjamas diplomatinės neliečiamybės principas, nes manyta, kad pasiuntiniai, būdami valstybės atstovais, saugomi dievų. Būtinybė diplomatiniam agentui suteikti imunitetą nuo jį priimančios valstybės baudžiamosios ir kitokios jurisdikcijos buvo būtina tarptautinės teisės norma.³ Šiuo metu yra pažengta kiek toliau, nes pripažinta, kad ne tik diplomatiniai agentai, bet ir diplomatinės atstovybės personalas, akredituotas konkrečioje valstybėje, taip pat naudojami imuniteto teise nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos.

Nei anksčiau, nei dabar nesiginčijama dėl to, kad imunitetų paskirtis – užtikrinti šiuos asmenis paskyrusios valstybės tarptautinių uždavinių įgyvendinimą. Imuniteto suteikimo teisė siejama su valstybės suvereniomis teisėmis, kurios pripažįstamos tarptautiniu mastu. Viena valstybė negali įsakinėti kitai suvereniai valstybei, todėl lyg ir papročiu tapo tai, kad lygus tarp lygių

valdžios neturi (lot. *par in parem non habet iurisdictionem*).

1961 m. Vienos konvencijos dėl diplomatinėlių santykių (toliau – Vienos konvencija) 31 straipsnyje nustatyta, kad diplomatinis agentas⁴ naudojami imunitetu nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos, tačiau tai nešalina jo atsakomybės pagal jį akreditavusios valstybės baudžiamuosius įstatymus.⁵ Diplomatinėlių agentų imunitetas nuo jį priimančios valstybės jurisdikcijos yra visiškas.⁶ Kiekvienas diplomatinis agentas atstovauja savo valstybei, todėl niekas jam negali kliudyti vykdyti savo pareigų (lot. *ne impeditura legatio*). Vykdomų pareigų užtikrinimas tarptautiniu lygiu yra šiems asmenims taikomo imuniteto esmė.

Imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos naudojami ir diplomatinėlių agentų šeimos nariai. Tačiau imunitetas šiems asmenims taikomas tik tuomet, kai jie gyvena kartu su diplomatinėiu agentu ir nėra juos priimančios valstybės piliečiai.

Šeimos nario sąvoka yra ganėtinai sudėtinga, todėl tarptautinėje teisinėje literatūroje šiuo klausimu vienos nuomonės nerasime. O jos nėra iš esmės todėl, kad Vienos konvencijoje ši sąvoka neapibrėžta. Dėl šios priežasties kiekviena valstybė šeimos nario sąvoką turi apibrėžti pati.

Kalbant šia tema reikia pasakyti, kad visų pirma nesutariama, ar šeimos nariu gali būti pripažįstami diplomatinio agento tėvai, artimieji giminaičiai, kurie ganėtinai ilgą laiką gyvena kartu. Antra, nesutariama, ar galėtų būti šeimos nariai pilnamečiai vaikai, neturintys jokio pragyvenimo šaltinio ir diplomatinio agento išlaikomi. Trečia, išsiskiria nuomonės aiškinant sutuoktinio sąvoką.

Skirtingų valstybių teisinė bazė bei praktika šiuo klausimu nevienoda.⁷ Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje parašyta, kad šeimos nariai yra sutuoktinis, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), jei jie nėra įstatymų nustatyta tvarka emancipuoti ar sudarę santuokos, arba pilnamečiai vaikai iki 20 metų, jei jie su diplomatu turi bendrą ūkį, nėra sudarę santuokos ir dar nėra įgiję vidurinio išsilavinimo, ir išlaikytiniai (nesvarbu, koks jų amžius), gyvenantys kartu su diplomatu.⁸ Tuo tarpu Lietuvos Respublikoje akredituotų diplomatinėlių agentų šeimos nariais pripažįstami

² Nuolatinių atstovybių atsiradimas siejamas su XIII a. Iki tol senovės Graikijoje, Romoje, Indijoje bei kitose to meto valstybėse užsienio valstybių pasiuntiniai ilgesnį laiką šios valstybės teritorijoje gyvendavo tik tam, kad atliktų konkrečią misiją. Plačiau skaityti Qeller D. K. *The Office of Ambassador in the Middle Ages*. Princeton, 1967. P. 43; Баскин Ю. Я., Фельдман Д. И. *История международного права*. Москва, 1990. С. 31.

³ H. Grocijaus laikais rašytuose moksliniuose darbuose (pavyzdžiui, *Laurentas, Belingas*) neliečiamybės suteikimo teisė buvo ginčijama, o kai kurios valstybės ją net pažeidinėjo. Tačiau ir tuo metu imuniteto teisė buvo vienas svarbiausių valstybių tarptautinių santykių pagrindų. Plačiau skaityti Листъ Ф. *Международное право в систематическом изложении*. Рига, 1923. С. 154.

⁴ Visuotinai pripažinta, kad diplomatiniai agentai yra diplomatinės atstovybės vadovai ir diplomatinio korpuso nariai, turintys diplomatinį rangą. Diplomatinės atstovybės vadovu gali būti tik nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius (pranc. *ambassadeurs*) ar nepaprastasis ir įgaliotasis pasiuntinys (pranc. *envoyés extraordinaires et ministres plénipotentiaires*). Jei nėra paskirto diplomatinio atstovo ar jis negali eiti savo pareigų, skiriamas laikinasis reikalų patikėtinis (pranc. *chargé d'affaires*), kuris turi tokias pačias teises ir pareigas. Kiti Lietuvoje suteikiami diplomatiniai rangai yra: ministras patarėjas, patarėjas, I sekretorius, II sekretorius, III sekretorius ir atašė. Zr. Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997. Nr. 7-140.

⁵ *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2455.

⁶ *Diplomatic Immunities and Privileges*. Misc.5. 1985. No. 99. P. 343.

⁷ Блищенко И. П., Дурденевский В. Н. *Дипломатическое и консульское право*. Москва, 1962. С. 375–377.

⁸ Administracinio-techninio personalo šeimos nariai taip pat naudojami neliečiamybės teise (Vienos konvencijos 37 str.).

akredituoto asmens sutuoktinis arba asmuo, sudaręs registruotas partnerystės sutartį, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), jeigu jie gyvena kartu su akredituotu asmeniu, nėra sudarę santuokos arba registruotas partnerystės sutarties, arba pilnamečiai vaikai (įvaikiai) iki 23 metų, jeigu jie gyvena kartu su akredituotu asmeniu, nėra sudarę santuokos arba registruotas partnerystės sutarties ir mokosi Lietuvos Respublikoje esančiose bendrojo lavinimo mokyklose ir kitose formaliojo švietimo įstaigose. Kita vertus, išimties tvarka diplomatinio agento šeimos nariais gali būti pripažįstami ir kiti asmenys, jei tokiais jie laikomi paties diplomatinio agento. Tačiau tai pripažįstama ne automatiškai, o pateikus argumentuotą notą.⁹

Estijos Respublikoje diplomatinio agento šeimos nariu vaikas laikomas tuomet, jei jis yra ne vyresnis nei 23 metų, neturi savarankiško pragyvenimo šaltinio, nesusituokęs ir gyvena kartu.¹⁰ Vokietijos Federacinėje Respublikoje ir Didžiojoje Britanijoje ekonomiškai priklausomų (pvz., neturinčių nuolatinio mokamo darbo) vaikų amžius neribojamas, o Belgijos Karalystėje šeimos nariu pripažįstamos netekėjusios dukros neatsižvelgiant į jų amžių ir turtinę padėtį.¹¹

Visiems žinoma, kad pagal kai kurių valstybių įstatymus diplomatinis agentas gali turėti net kelias žmonas. Todėl kyla klausimas, ar visos žmonos gali būti pripažįstamos diplomatinio agento šeimos narėmis. Maža to, pastaruoju metu vis dažniau susiduriama su partnerio, su kuriuo nesudaryta jokia partnerystės sutartis, statuso bei su tos pačios lyties asmenų santuokos problemomis.

Lietuvoje sąvoka „sutuoktinis“ suprantama siaurąja ir, be to, klasikine prasme. Tokia pati praktika nusistovėjusi Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Šiose valstybėse šeimos nariu pripažįstama tik viena žmona, o štai Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) požiūris į šią problemą kitoks. Šioje valstybėje „šeimos nario“ sąvoka suvokiama kiek plačiau.¹² Plačiau sąvoka „sutuoktinis“ suvokiama Šveicarijos Konfederacijoje, Didžiojoje Britanijoje bei kitose valstybėse, nes sutuoktiniais pripažįstami ir nesantuokiniai partneriai.¹³ Tuo tarpu kai kurie autoriai sutuoktiniais siūlo pripažinti ir tos pačios lyties atstovus¹⁴, nes kai kuriose valstybėse (pvz., Nyderlandų Karalystėje) tokios santuokos laikomos oficialiomis.

Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvoje dėl diplomatinė agentų sąvokos ir jiems taikomų imunitetų problemų nėra. Tačiau Lietuva turėtų pakeisti savo požiūrį į sąvokos „šeimos nariai“ aiškinimą, pripažindama, kad šeimos nariais yra sužadėtiniai, nes Lietuvos Res-

publikos civilinio kodekso (toliau – CK) trečiosios knygos 3.8 straipsnyje įteisintas susitarimas tuoktis.¹⁵ Be to, pripažįstama registruota partnerystė (CK 2.218 straipsnis). Taip pat būtų galima keisti požiūrį ir į Lietuvoje akredituotų užsienio valstybių diplomatų šeimos narius ir pripažinti, kad šis klausimas sprendžiamas atsižvelgus į diplomata akreditavusios valstybės įstatymus.

Administraciniam-techniniam personalui¹⁶ taikomi imunitetai reglamentuoti 1961 m. Vienos konvencijos 37 straipsnio 2 dalyje. Reiktų pažymėti, kad pasirašydamos konvenciją kai kurios valstybės išdėstė savo požiūrį į imunitetų, taikomų administraciniam-techniniam personalui bei jų šeimos nariams, problemą.¹⁷ Dalis valstybių (pvz., Rusijos Federacija) padarė išlygą, kad administraciniam-techniniam personalui imunitetai bus teikiami tik pariteto principu. Kitos šalys nurodė, kad šio konvencijos straipsnio netaikys, o treči, tarp jų ir Didžioji Britanija, nurodė, kad bet kokie apribojimai dėl šiems asmenims taikomų imunitetų negali būti priimtini.¹⁸

Tarptautinės teisės komisija, ieškodama problemos sprendimo, bandė pateikti vieną taisyklę, kuria ir reiktų vadovautis visoms valstybėms narėms. Dauguma komisijos narių priėjo išvadą, kad be administracinio-techninio personalo diplomatinė atstovybė negalės įgyvendinti savo funkcijų, todėl jam turi būti taikoma apsauga, kai jis vykdo savo pareigas, ir bet kokie nukrypimai nuo šios nuostatos prieštarauja tarptautinės teisės papročiams.¹⁹ Tai neiginčytina pozicija, nes kitaip pačios atstovybės steigimas būtų beprasmiškas.

Ši informacija leidžia daryti išvadą, kad kai kurių valstybių siekis apriboti ar visiškai netaikyti nurodytiems asmenims imunitetų yra abejotinas. Jei taip įvyktų, diplomatinis agentas, kaip ir ankstesniais laikais, vykdydamas nustatytas funkcijas, turėtų dirbti vienas, o tai labai trikdytų atstovybės veiklą.

Atlikdami savo pareigas diplomatinės atstovybės aptarnaujančiojo personalo darbuotojai²⁰ taip pat naudojami imuniteto nuo juos priimančios valstybės teise, jei jie nėra valstybės, kurioje veikia atstovybė, piliečiai ar nuolatos gyvenantys asmenys (Vienos konvencijos 37 straipsnio 3 dalis). Šiuo klausimu valstybių pozicijos taip pat išsiskyrė. Dalis padarė išlygą, kad tokiems asmenims imunitetai bus taikomi tik pariteto principu, nes

¹⁵ *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74-2262.

¹⁶ Administracinis-techninis personalas paprastai yra: sekretoriai, vertėjai, šifruotojai, kanceliarijų vadovai, finansininkai.

¹⁷ *Diplomatic Immunities and Privileges*. Misc.5. 1985. No. 3. P. 343.

¹⁸ Multilateral Treaties in Respect of Which the Secretary-General Performs Depositary Functions. *United Nations Documents ST/LEG/SER.E/15*. P. 55. Įdomu tai, kad Didžioji Britanija palaikydama administraciniam-techniniam personalui taikomų imunitetų būtinumą, taiko juos tik pariteto pagrindu. Žr. *Diplomatic Immunities Restriction Act*. December 21, 1955.

¹⁹ *Yearbook of the International Law Commission*. 1958. Vol. II. P. 101–102.

²⁰ Aptarnaujantis personalas yra: vairuotojai, virėjai, kurjeriai, šveicoriai.

⁹ Užsienio valstybių diplomatinė atstovybių, konsulinių įstaigų bei tarptautinių organizacijų atstovybių narių akreditavimo Lietuvos Respublikoje nuostatai. *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 5-82.

¹⁰ *Handbook for Foreign Diplomats and Consular Personnel in the Republic of Estonia*. Ministry of Foreign Affairs. 1996. P. 5.

¹¹ Denza E. *Diplomatic Law: a Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. Oxford, 1998. P. 323–325.

¹² Paksas A. *Diplomatiniai imunitetai ir privilegijos ir jų įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje*. Vilnius, 2000. P. 162.

¹³ *Handbook for Foreign Diplomats and Consular Personnel in the Republic of Estonia*. Ministry of Foreign Affairs. 1996. P. 5. 323.

¹⁴ Paksas A. *Diplomatiniai imunitetai ir privilegijos ir jų įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje*. Vilnius, 2000. P. 161.

tai numatyta pačioje konvencijoje.²¹ Skirtingai nei kitais, aptarnaujančiojo personalo šeimos nariams imunitetai ir privilegijos netaikomi.

Diplomatinės atstovybės vadovas savo funkcijas pradeda įgyvendinti nuo momento, kai priimančios valstybės vadovui įteikiami skiriamieji raštai (lot. *kreditiv*, pranc. *lettres de créance*) (jei skiriamas laikinasis reikalų patikėtinis, tai skiriamasis laiškas įteikiamas priimančios valstybės užsienio reikalų ministrui). Nuo šio momento pradeda galioti ir imunitetas nuo jį priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos. Kiti diplomatinį imunitetą turintys asmenys tarptautinės teisės saugomi tik nuo to momento, kai kerta priimančios valstybės sieną.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad problemų dėl diplomatinės neliečiamybės galiojimo gali atsirasti, kai paskirtasis diplomatinis agentas vyksta į trečiąją šalį ar per trečiąją šalį į misijos vietą. Juk tarptautinėje praktikoje pasitaiko atvejų, kai diplomatinį agentą, esantį trečiojoje šalyje, sulaiko ar suima.²² Tad kyla klausimas, ar tokia praktika toleruotina?

Manau, kad šiuo atveju reikia būti kategoriškiems. Trečiojoje valstybėje diplomatinis agentas negali naudotis imunitetu nuo tos šalies baudžiamosios jurisdikcijos. Tai, kad trečioji valstybė diplomatiniam agentui leido per jos teritoriją vykti į misijos vietą, dar nereiškia, kad ši valstybė pripažįsta ir agento imunitetą. Kitaip tariant, vien diplomatinio paso turėjimas ar automobilio su diplomatiniais numeriais naudojimas neliečiamybės nesuteikia.

Šį teiginį patvirtina įvykęs incidentas, kai Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos Sąjungos vykdančysis pirmininkas P. Borodinas, remiantis Šveicarijos Konfederacijos prokuratūros išduotu tarptautiniu arešto orderiu, buvo sulaikytas JAV ir išduotas Šveicarijos Konfederacijai. Šio asmens gynyba apeliavo į tai, kad P. Borodinas turi diplomatinę neliečiamybę, todėl negali būti sulaikomas. Tačiau jis nebuvo kokios nors oficialios delegacijos narys ir turėjo tik Rusijos Federacijos išduotą diplomatinį pasą, kuris pats savaime kokių nors imunitetų jam nesuteikė.

Šaliai užsienio valstybėse atstovauja ne tik diplomatiniai agentai, bet ir konsulai.²³ Šiuo klausimu išsakomos ir priešingos nuomonės. Prof. V. Vadapalas iš esmės teigia, kad konsulai neatstovauja savo valstybės santykiuose su priimančia valstybe, nes jie vykdo tik plataus pobūdžio administracines funkcijas.²⁴ Manau, kad tai gerbtinas, bet diskutuotinas požiūris į nagrinėjamą problemą.

Neabejotina, kad konsulai neturi tokių pačių įgaliavimų, kaip diplomatiniai agentai. Kitaip tariant, jie neat-

stovauja juos paskyrusios šalies valstybinės valdžios. Tačiau pagal kompetenciją, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos konsuliniam statute (22, 23 ir 24 straipsniai)²⁵, konsulai gina juos siunčiančios valstybės asmenų interesus, registruoja savo piliečių civilinės būklės aktus ir kt. Jie atstovauja savo valstybei bei gina jos ir jos asmenų teises, ūkinius ir ekonominius-politinius interesus.²⁶ Todėl siekiant užtikrinti konsulinių funkcijų vykdymą tarptautinėse konvencijose, dvišaliuose susitarimuose ir nacionaliniuose įstatymuose nustatyta, kad konsulinės įstaigos personalas pagal savo funkcijas taip pat naudojami imunitetu nuo jį priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos.²⁷

1963 m. Vienos konvencijoje dėl konsulinių santykių 73 straipsnyje nustatyta, kad remiantis dvišalėmis sutartimis konsulinei įstaigai (konsuliniam personalui) gali būti teikiamas specifinis režimas.²⁸ Tai reikštų, kad konsulinių įstaigų pareigūnai, jei dėl to susitaria valstybės, gali turėti tokius pačius imunitetus nuo baudžiamosios jurisdikcijos, kaip ir diplomatinį įstaigų pareigūnai. Panaši nuostata įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 17 straipsnyje, todėl galima teigti, kad konsulinių įstaigų pareigūnai, vykdydami savo pareigas, taip pat naudojami imunitetu nuo jį priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos teise.

Analizuodamas šią temą prof. V. Vadapalas pažymi, kad didinti konsulinių įstaigų pareigūnų imunitetus stengėsi tik Tarybų Sąjunga ir buvusios komunistinio lagerio valstybės.²⁹ Kitos šalys tokios iniciatyvos nerodė. Tačiau įdomu tai, kad toks pasiūlymas visuomet primamas.³⁰ Šią problemą nagrinėjantys autoriai pažymi, kad šiuo metu galioja šimtai konsulinių konvencijų, reglamentuojančių ir konsulinių pareigūnų teisinę padėtį.³¹ Lietuva šiuo metu taip pat pasirašiusi konsulines konvencijas, pavyzdžiui, su Gruzijos Respublika³², Kinijos Liaudies Respublika³³, Lenkijos Respublika³⁴, Rusijos Federacija³⁵, Turkijos Respublika³⁶, Ukrainos Respublika³⁷ bei Latvijos Respublika ir Estijos Respublika.³⁸

Imunitetu nuo buvimo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos taip pat naudojami: 1) tarptautinių organizaci-

²⁵ Lietuvos Respublikos konsulinis statutas. *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 43-1047.

²⁶ Kūris P., Požarskas M. *Tarptautinės teisės apybraižos*. Vilnius, 1985. P. 248; Petrauskas Z. *Konsulinė teisė*. Vilnius, 2007. P. 16–19.

²⁷ Norint, kad paskirtas konsulinės įstaigos pareigūnas naudotųsi imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos, jis turi gauti jį priimančios valstybės sutikimą (pranc. *exequatur*, angl. *placet*).

²⁸ *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2456.

²⁹ Vadapalas V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius, 1998. P. 193.

³⁰ Pavyzdžiui, 1958–1966 m. TSRS pasirašė konsulines konvencijas su šiomis valstybėmis: VFR, Austrija, JAV, Švedija, Japonija, Italija ir Prancūzija.

³¹ Ганюшкин Б. В. Правовое положение консульств и их персонала. *Московский журнал международного права*. Но. 3. 1999. С. 167.

³² *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 49-1707.

³³ *Valstybės žinios*. 1993. Nr. 35-792.

³⁴ *Valstybės žinios*. 1994. Nr. 28-494.

³⁵ *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 99-2204.

³⁶ *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 17-400.

³⁷ *Valstybės žinios*. 1997. Nr. 106-2673.

³⁸ *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 82-2421.

²¹ Multilateral Treaties in Respect of Which the Secretary-General Performs Depositary Functions. *United Nations Documents ST/LEG/SER.E/15*. P. 55.

²² Harris D. J. *Cases and Materials on International Law (Fifth Edition)*. London, 1998. P. 349.

²³ Konsulinės įstaigos pareigūnai yra: generalinis konsulas, konsulas, vicekonsulas, konsulinis agentas. Konsulinio personalo sudėtis yra tokia pati, kaip ir diplomatinio.

²⁴ Vadapalas V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius, 2006. P. 210–211.

jų vadovai bei tarptautinių teismų teisėjai ir jų šeimos nariai; 2) valstybių atstovybių prie universalių tarptautinių organizacijų diplomatinio ir administracinio-techninio personalo nariai; 3) valstybinių delegacijų vadovai, delegatai ir diplomatinio personalo nariai, siunčiami dalyvauti tarptautinės organizacijos darbe, bei jų šeimos nariai; 4) valstybės vadovai, vyriausybės ar parlamento vadovai, parlamentinių ar vyriausybinių delegacijų nariai, dalyvaujantys derybose, tarptautinėse konferencijose, vykdančys oficialius įpareigojimus, bei jų šeimos nariai³⁹; 5) tarptautinių ekonominių organizacijų vadovai bei šiose organizacijose dalyvaujantys valstybių atstovai. Išvardytų asmenų imuniteto nuo nusikalstamos veikos padarymo vietos valstybės baudžiamosios jurisdikcijos teisė reglamentuota įvairiose tarptautinėse sutartyse.⁴⁰

Tarptautinės sutartys – pagrindiniai šaltiniai, kuriais pagal LR BK 4 straipsnio 4 dalį reikia vadovautis sprendžiant visų išvardytų asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimą, jeigu šie asmenys padaro nusikalstamą veiką Lietuvos teritorijoje.

Kita vertus, galima užduoti klausimą, ar verta Baudžiamajame kodekse išvis turėti tokio turinio normą? Tik nedaugelio valstybių įstatymų leidėjai į šį klausimą atsako teigiamai. Norma, nustatanti, kad diplomatinį atstovų ir kitų asmenų, kurie pagal nacionalinius įstatymus ir tarptautines sutartis neteismingi nusikalstamos veikos padarymo vietos teismui, baudžiamosios atsakomybės klausimas sprendžiamas diplomatinio būdu, įtvirtinta, pavyzdžiui, Latvijos Respublikos BK 2 straipsnio 2 dalyje⁴¹ bei Baltarusijos Respublikos BK 4 straipsnio 2 dalyje.⁴² Tuo tarpu daugelio kitų valstybių įstatymų leidėjų pozicija aptariamam klausimui yra kitokia. Šių valstybių (pvz., Lenkijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Švedijos Karalystės, Danijos Karalystės, Rusijos Federacijos⁴³) baudžiamuosiuose kodeksuo-

³⁹ Valstybinių delegacijų nariai naudojami diplomatiniais imunitetais tik tuomet, kai yra oficialiai pakviesti į užsienio valstybę arba yra duotas sutikimas dėl jų atvykimo. Dėl šios priežasties valstybės vadovas ar kitas aukštas valstybės pareigūnas, atvykstantis į užsienio valstybę privačiais reikalais, imuniteto netenka, nes tuo metu jis neatstovauja savo valstybės.

⁴⁰ Pavyzdžiui, 1946 m. Konvencija dėl privilegijų ir imunitetų Jungtinėms Tautoms. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2457; 1947 m. Konvencija dėl specialiųjų įstaigų privilegijų ir imunitetų. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2458; 1949 m. Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinis susitarimas ir jo 1996 m. šeštasis protokolai. *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 59-1658; *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 48-1520; 1969 m. Konvencija dėl specialiųjų misijų, 1975 m. Vienos konvencija dėl valstybių atstovavimo jų santykiuose su tarptautinėmis organizacijomis, Konvencija dėl tarpvalstybinių ekonominių organizacijų, veikiančių specifinėse bendradarbiavimo srityse teisinės padėties, imunitetų ir privilegijų; 1986 m. Konvencija dėl pagalbos įvykus atminei avarijai ar esant radiacinei avarinei situacijai; specialiuose susitarimuose tarp organizacijos ir jos būstinės buvimo valstybės. Žr. The International Organization Immunities Act. *American Journal of International Law*. 1946. No. 2. P. 85–91; 1998 m. Romos tarptautinio baudžiamosio teismo statusas. *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 49-2165.

⁴¹ *Latvijas Policijas Akadēmija Kriminālīkums*. Rīga, 1998.

⁴² *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Минск, 1998.

⁴³ Atitinkamai žr.: *Уголовный кодекс Республики Польша*. Минск, 1998; *The Penal Code of Finland* (19 December 1889/39). Helsinki, 1995; *The Swedish Penal Code*. Stockholm, 1990; *The Danish Criminal Code*. Kobenhavn, 1991; *Уголовный кодекс Российской Федерации*. Москва, 1997.

se yra įtvirtinama arba tai, kad taikant normas, reglamentuojančias valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principus, turi būti paisoma ir tarptautinės teisės normų, arba tai išplaukia iš bendro principo, kad baudžiamosio kodekso pagrindas yra visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos.

Tokiai pozicijai reikėtų pritarti. Juridinė technika reikalauja, kad visos konkrečios normos išimtytys būtų apibendrintos. Juk sunku būtų ginčytis su tuo, kad kaip ir kitais atvejais⁴⁴, taip ir tuomet, kai diplomatinis agentas ar kitas imuniteto teise besinaudojantis asmuo Lietuvoje padaro nusikalstamą veiką, mes susiduriame su teritorinio principo galiojimo ypatumais. Tai, kad kiti ypatumai nesusiję su imuniteto teise, dar nereiškia, kad juos būtina reglamentuoti visai kitoje normoje. Todėl logiška, kad Lietuvos baudžiamajame įstatyme visiškai pakanka vienos teritorinį principą įtvirtinančios normos, kurioje kartu būtų akcentuotas ir šio principo taikymo specifiškumas.

2. UŽSIENIO VALSTYBĖS DIPLOMATINIŲ AGENTŲ IR KITŲ ASMENŲ IMUNITETO RIBOS BEI BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS REALIZAVIMO JŲ PILIETYBĖS VALSTYBĖJE PRINCIPAI

Tęsiant diplomatinį agentų ir kitų asmenų imuniteto nuo baudžiamosios jurisdikcijos problemos analizę galima klausti, ar verta kalbėti apie imunitetą, kai padaroma nusikalstama veikla, nesusijusi su tarnybine veikla. Ypač šis klausimas yra aktualus, kai kalbame apie diplomatinį agentų imunitetą nuo buvimo vietos baudžiamosios jurisdikcijos, nes, skirtingai nei kitų asmenų, jų imunitetas yra absoliutus.

Tarptautinės teisės doktrinoje išsakoma mintis, kad būtina skirti diplomatinį agentų oficialią ir privačią veiklą. Dalis teoretikų daro išvadą, kad diplomatinį agentų absoliutus imunitetas neatitinka tarptautinės teisės paprotinių normų. Jų nuomone, imunitetas gali galioti tik tuomet, kai šie asmenys veikia atlikdami jiems priklausančias viešąsias funkcijas.⁴⁵ Tačiau autoritetingiausi tarptautinės teisės atstovai su tokia pozicija kategoriškai nesutinka.⁴⁶ Jų pozicijai reikėtų pritarti.

Suteiktas asmeniui imunitetas jokiū būdu neatleidžia jo nuo baudžiamosios atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką pagal nusikalstamos veikos padarymo vietos valstybės įstatymus, o tik riboja baudžiamosios atsakomybės realizavimą. Remiantis išvardytų tarptautinių sutarčių nuostatomis, imunitetą turintys asmenys paprastai baudžiamojon atsakomybėn traukiami pagal juos skyrusios valstybės įstatymus, nes tai būtina daryti vadovaujantis valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintu personaliniu baudžiamųjų įstatymų galiojimo erdvėje principu. Šis principas taikomas ir tuomet, kai

⁴⁴ Plačiau skaityti Nevera A. *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai*. Vilnius, 2006. P. 27–55.

⁴⁵ Сатуо Э. *Руководство по дипломатической практике*. Москва, 1962. С. 184.

⁴⁶ Оппенгейм Л. *Международное право*. Москва, 1948. Т.1, п/т 2. С. 334–335.

nusikalstama veika padaroma užsienyje esančios diplomatinės atstovybės teritorijoje, nepaisant to, kad kai kurie autoriai vis dar bando teigti, kad užsienyje esančių diplomatinė atstovybių teritorijos yra šias atstovybes įsteigusios valstybių teritorijos.⁴⁷ Tačiau yra ir tokių valstybių (pvz., Lenkijos Respublika), kurios savo baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtino normą, kurios analizė leidžia teigti, kad aptariamiems asmenims užsienyje padarius nusikalstamą veiką vykdant savo tarnybines funkcijas galioja valstybės interesų apsaugos principas.⁴⁸ Manau, kad ši pozicija yra teisingesnė, bet, norint jai pritarti besąlygiškai, reikia sutarti, kad omenyje turime ne bet kurias nusikalstamas veikas, o tik tas, kuriomis kėsiniama į valstybės saugumą, valstybės tarnybos prestižą ar viešuosius interesus. Visais kitais atvejais turi būti taikomas personalinis valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principas.

Kita vertus, pasaulinėje praktikoje žinomi atvejai, kai asmenį skyrusi valstybė panaikina jo imunitetą ir sutinka, kad toks asmuo būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal nusikalstamos veikos padarymo vietos valstybės baudžiamuosius įstatymus.

3. ATSIKALSTAMOS VEIKOS IMUNITETO

Rutuliojant imuniteto atsisakymo (angl. *waiver of immunity*) temą būtina atkreipti dėmesį į tai, kad šis klausimas yra išimtinė jį suteikusios valstybės teisė.⁴⁹ Pats asmuo tokio sprendimo priimti negali. Ši nuostata plaukia iš to, kad imunitetas nuo jurisdikcijos suteikiamas dėl tarnybinių interesų. Laisvanoriškas atsisakymas nuo imuniteto galimas tik tuomet, kai asmeniui jį suteikė tarptautinė organizacija su sąlyga, kad nebus padaryta žala tikslui, dėl kurio jis buvo suteiktas.⁵⁰

Tarptautinėje praktikoje valstybės atsisakymas asmeniui suteikto imuniteto yra labai retas atvejis.⁵¹ Tačiau ši galimybė įrodo faktą, kad jokia valstybė negali besąlygiškai riboti nusikalstamos veikos padarymo vietos valstybės teisės tirti jos teritorijoje padarytų nusikalstamų veikų. Todėl kiekvieną kartą, kai Lietuvos teritorijoje padaroma nusikalstama veika, kompetentingos valstybės institucijos, norėdamos tokią veiką iširti, privalėtų pradėti ikiteisminį tyrimą. Kita vertus, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – LR BPK) 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad baudžiamasis procesas yra negalimas (negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas), jeigu nusikals-

⁴⁷ Лукашук И. Законодательство Украины и международное право. *Государство и право*. Но. 9. 1999. С. 125.

⁴⁸ Apie valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principų rūšis bei jų taikymo sąlygas plačiau skaityti Nevera A. *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai*. Vilnius, 2006.

⁴⁹ Interdepartmental Committee on State Immunities. *Report on Diplomatic Immunity*, Cmnd. 8460. P. 3–4; Petrauskas Z., Žalimas D. Žaltauskaitė-Žalimienė S. *Diplomatinė teisė*. Vilnius, 2003. P. 150–154.

⁵⁰ *Protocol to the General Agreement on Privileges and Immunities of the Council of Europe*. 1998. ETS No. 010.

⁵¹ Блищенко И. П., Дурденевский В. Н. *Дипломатическое и консульское право*. Москва, 1962. С. 370; Denza E. *Diplomatic Law: a Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. Oxford, 1998. P. 107.

tamą veiką padarė asmuo, pagal tarptautinės teisės normas turintis imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos.⁵² Vertinant šią normą galima daryti išvadą, jog ji yra kiek nelogiška ir atveda mus į aklavietę. Juk vargu ar kas sugebės nustatyti, jog nusikalstamą veiką padarė imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos turintis konkretus asmuo, prieš tai neatlikus ikiteisminio tyrimo?!

Pagal ilgametę tarptautinę praktiką asmuo, kuris naudojosi imuniteto teise nuo buvimo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos ir padarė čia nusikalstamą veiką, dažniausiai, jei padaręs nusikalstamą veiką pats neišvyksta iš šalies, paskelbiamas *persona non grata* ir tuomet per nustatytą laiką privalo palikti šalį.⁵³ Asmeniui, kuris neįvykdo šio reikalavimo, suteiktas imunitetas netenka galios. Tuomet sprendžiant klausimą dėl nacionalinės jurisdikcijos įgyvendinimo vadovaujantis teritoriniu principu asmenį priėmusi valstybė neribojama jokiomis tarptautinėmis sutartimis.

Taigi, Lietuvos bei kitų valstybių baudžiamieji įstatymai neįtvirtina kokių nors besąlygiškų išimčių dėl imuniteto teisę turinčių asmenų baudžiamosios atsakomybės pagal nusikalstamos veikos padarymo vietos įstatymus, o tik nustato bendrąjį principą, nurodantį, kaip ši problema turėtų būti sprendžiama.⁵⁴

4. IMUNITETO NUO BAUDŽIAMOSIOS JURISDIKCIJOS TAIKYMAS VALSTYBĖS TERITORIJOJE ESANTIEMS UŽSIENIO VALSTYBIŲ KARIAMS

Tęsiant problemos analizę būtina pažymėti, kad ilgamečiai valstybių tarptautiniai santykiai lemia tai, kad imuniteto teise nuo baudžiamosios jurisdikcijos naudojasi ir užsienio valstybių kariai, esantys šalyje teisėtu pagrindu nustatytą laiką. Jau nuo seno priimta, kad karys, teisėtai esantis užsienio šalies sausumos teritorijoje ir joje padaręs nusikalstamą veiką, baudžiamojon atsakomybės traukiamas pagal kario šalies įstatymus. Neabejotina, kad ši išimtis visų pirma taikoma tik tiems kariams, kurie remiantis tarptautine sutartimi nustatytą laiką bazuojasi kurios nors užsienio valstybės teritorijoje.

Atsižvelgus į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 137 straipsnyje parašyta, jog Lietuvos teritorijoje negali būti užsienio karinių bazių⁵⁵, būtų galima teigti, jog mūsų valstybei ši problema neaktuali. Tačiau tiesa yra kita. Juk Lietuvos teritorijoje gali apsistoti užsienio valstybių kariniai daliniai dalyvauti karinėse pratybose, specialiose misijose ar kituose karinio bendradarbiavi-

⁵² *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 37-1341. Nr. 46.

⁵³ *Persona non grata* negali būti paskelbiami nuolatinės valstybės atstovybės tarptautinėje organizacijoje personalo nariai. Šiuos asmenis, jei jie padarė nusikalstamą veiką, privalo atšaukti paskyrusi valstybė. Jei taip nepadaroma, minėti asmenys imuniteto netenka.

⁵⁴ Čia noriu akcentuoti, kad visa surinkta medžiaga turi būti perduodama Užsienio reikalų ministerijos Valstybinio ir diplomatinio protokolo departamentui.

⁵⁵ *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.

mo renginiuose.⁵⁶ Todėl neatmetama galimybė, kad kariai gali ir nusikalsti.

Aiškintis iškelta problema kyla klausimas, ar imunitetas nuo Lietuvos baudžiamosios jurisdikcijos šioms asmenims turėtų galioti padarius bet kurią LR BK numatytą nusikalstamą veiką?

Karinių dalinių bei karių teisinis statusas užsienio valstybių teritorijoje paprastai nustatomas tarptautine sutartimi ar nacionaliniu įstatymu. Lietuva šiuo metu vadovaujasi 2004 m. ratifikuotu Šiaurės Atlanto sutarties šalių susitarimu dėl karinių pajėgų statuso.⁵⁷

Šiaurės Atlanto sutarties šalių susitarimo dėl karinių pajėgų statuso 7 straipsnio analizė leidžia daryti išvadą, kad šiame straipsnyje iš esmės pripažįstama konkuruojanti baudžiamoji jurisdikcija. Karines pajėgas siuntusi valstybė pirmumo teisę įgyvendinti savo baudžiamąją jurisdikciją turi tik tuomet, kai padaromi teisės pažeidimai, nukreipti į tos valstybės karinių pajėgų narį ar jų civilį tarnautoją bei išlaikytinį asmenį ar turta, arba kai padaromi teisės pažeidimai, kylantys iš neveikimo vykdant oficialias pareigas. Visais kitais atvejais pirmumo teisę įgyvendinti savo baudžiamąją jurisdikciją turi karinius dalinius priimanči valstybė. Tai leidžia daryti išvadą, kad šios teisės įtvirtinimas suponuoja nuostatą, kad dėl tam tikrų nusikalstamų veikų padarymo valstybė taip pat gali atsisakyti įgyvendinti savo baudžiamąją jurisdikciją. Tai gali būti daroma savo noru arba karius siuntusios valstybės prašymu. Neabejotina, kad, esant tokioms sutarties sąlygoms, Lietuvos įstatymuose turėtų būti nustatyta, kas priima sprendimą atsisakyti baudžiamosios jurisdikcijos, tačiau Lietuvoje šiuo metu tokių įstatymų nėra.

Daugelis valstybių, kurių kariniai daliniai nustatyta laiką bazuojasi kitos valstybės teritorijoje, su juos priimančia valstybe pasirašo sutartis, kuriose baudžiamosios jurisdikcijos klausimai reglamentuojami labai tiksliai. Dažniausiai karius priimanči valstybė nenagrinėja ir nebaudžia siuntusios valstybės karių, jei jie padaro nusikaltimus savo valstybei arba kitiems siuntusios valstybės kariams ar civiliams asmenims, arba karinius nusikaltimus (LR BK 317–325 bei 327–329 straipsniai). Tačiau yra ir tokių atvejų, kai karius priimanči valstybė neataiko jokių išlygų, jei bent viena iš padarytų nusikalstamų veikų besąlygiškai patenka į priimančios valstybės jurisdikciją arba kai bent vienas iš padarant nusikalstamą veiką dalyvavusių asmenų privalo atsakyti pagal priimančios valstybės baudžiamuosius įstatymus.⁵⁸ Tuo tarpu mokslinėje literatūroje išsakoma pozicija, kad ka-

riai turėtų naudotis imunitetu, neatsižvelgiant į tai, kokią nusikalstamą veiką jie padaro priimančioje valstybėje.⁵⁹ Šios nuomonės laikosi ir kai kurios valstybės. Štai 1941 m. JAV ir Didžiosios Britanijos pasirašytoje sutartyje nustatyta, kad JAV įgyvendina visišką jurisdikciją ne tik savo karių, bet ir kitų asmenų atžvilgiu, jei jie padaro nusikalstamas veikas, kurių aukomis tampa JAV kariai ar turtas. Mano nuomone, tokia praktika yra žalinga, nes neigiama karius priimančios valstybės teisė savo teritorijos ribose įgyvendinti teritorinę jurisdikciją.

Kita vertus, nemanau, kad būtų teisinga teisti užsienio valstybės karius, jei jie padaro nesunkius, neatsargius nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus, kurių padariniai nesuję su juos priimančios valstybės piliečiais ar nuolat joje gyvenančiais asmenimis. Tokiais atvejais įgyvendinti savo baudžiamąją jurisdikciją netikslinga net ir tuo atveju, jei nusikalstama veika padaroma ne įgyvendinant tarnybines pareigas. Siekiant užtikrinti šių nuostatų įgyvendinimą LR BK reikėtų nustatyti, kad, jeigu teisėtai Lietuvos teritorijoje esančios užsienio kariuomenės kariai padaro nusikalstamą veiką, tai baudžiamasis persekiojimas gali būti pradedamas tik Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro sprendimu. Būtent šis aukštas Lietuvos pareigūnas, atsakingas už baudžiamąjį persekiojimo organizavimą, galėtų aukščiausiu lygiu spręsti baudžiamąjį persekiojimo pradžios klausimą, kai Lietuvos teritorijoje užsienio valstybės karys padaro nusikalstamą veiką, ir taip užtikrintų anksčiau minėto susitarimo įgyvendinimą.

Tai, kad dėl karių nusikalstamų veikų neįgyvendinama nusikalstamos veikos padarymo vietos valstybės teritorinė jurisdikcija, nereiškia, kad nusikalstamą veika išvengia atsakomybės. Karius baudžiamojon atsakomybėn turi traukti jų pilietybės valstybė. Šis išpareigojimas turėtų būti gaunamas prieš priimanči sprendimą dėl atsisakymo persekioti užsienio valstybės karių pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus.

Pažymėtina, kad sutartyje numatytais atvejais, kai kariai naudojami imunitetu nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos, nereiškia, kad jų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn klausimas pagal jį siuntusios valstybės baudžiamuosius įstatymus turi būti sprendžiamas taikant teritorinę valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principą. Kariams, padariusiems nusikalstamą veiką juos priimančios šalies sausumos teritorijoje, turėtų būti taikomas personalinis principas arba valstybės interesų apsaugos principas. Tačiau kariui, nusikaltusiam siunčiančios valstybės kariniame ar valstybiniame jūros, upės ar oro laive, turėtų būti taikomas vėlavos principas.

Vadovaujantis tarptautinės teisės normomis užsienio valstybės kariniai jūrų bei oro laivai visiškai imunitetu nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos naudojasi nuo seno (lot. *par in parem non habet jurisdictionem*). Tuo tarpu valstybiniai laivai, kuriais priskirtini policijos, muitinės laivai, ir tie, kuriais oficialaus vizito atvyksta valstybės vadovas arba diplomatinis

⁵⁶ Lietuvos Respublikos karinių vienetų, karių ir civilių krašto apsaugos sistemos tarnautojų dalyvavimą tarptautinėse operacijose, pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose, taip pat užsienio valstybių karinių vienetų, karių ir karinėms pajėgoms priskirtų civilių tarnautojų dalyvavimą tarptautinėse operacijose, pratybose ir kituose tarptautiniuose karinio bendradarbiavimo renginiuose Lietuvos Respublikos teritorijoje reglamentuoja tarptautinių operacijų, pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 13-465.

⁵⁷ *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 112-4172.

⁵⁸ Сви́нарев В. В. Правовое положение Российских баз за рубежом. *Московский журнал международного права*. 2000. No. 4. С. 204–205.

⁵⁹ Stanger R. J. *Criminal Jurisdiction Over Visiting Armed Forces*. Washington, 1965. P. 25–79.

agentas, imuniteto teise nuo juos priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos naudojasi tik nuo XX a. pradžios.⁶⁰ Imunitetas visiems išvardytiems laivams taikomas neatsižvelgiant į tai, ar jie yra kitos valstybės vidaus vandenyse, ar teritorinėje jūroje. Maža to, imunitetas galioja net ir tuo atveju, kai atitinkamame laive padarytos nusikalstamos veikos padariniai kyla kitame laive.

Ne paslaptis, kad kiekvieną kartą, kai karinis jūros laivas įplaukia ar karinis oro laivas įskrenda į kitos valstybės teritoriją, jos saugumui iškyla grėsmė. Todėl būtina išsiaiškinti, ar karinių laivų imunitetas nuo juos priimančios šalies baudžiamosios jurisdikcijos visais atvejais yra besąlyginis.

Tarptautinės teisės teorijoje susiformavo kelios koncepcijos dėl kariniams jūrų laivams taikomo imuniteto apimties.⁶¹ Pirmosios esmė ta, kad valstybės baudžiamoji jurisdikcija kariniams jūrų laivams netaikoma, jei jų buvimas kranto šalies teritorinėje jūroje arba vidaus vandenyse siejamas su oficialių šios šalies institucijų leidimu.

Iki 1995 m. rugsėjo 5 d. Lietuvoje galiojo taisyklė, kad užsienio valstybių karo laivai galėjo įplaukti į Klaipėdos uostą tik gavę Vyriausybės leidimą. Šiuo metu leidimus išduoda arba Užsienio reikalų ministerija, arba Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų vadas, arba Lietuvos saugios laivybos administracija pritarus Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų vadui.⁶² Tuo tarpu Švedijos Karalystėje leidimus užsienio valstybių karo laivams įplaukti į valstybės uostus duoda Švedijos Karalystės vadovas (monarchas), o Belgijos Karalystėje šio klausimo sprendimo teisė priklauso išimtinai Užsienio reikalų ministerijai. Tačiau pasaulinėje praktikoje žinomi keli atvejai, kai kranto šalies leidimas įplaukti į jos vandenį nereikalingas: 1) jeigu karinis laivas (tos pačios taisyklės galioja ir kitiems valstybiniais laivams) pateko į kranto šalies vandens teritoriją dėl stichinės nelaimės ar nenugalimos jėgos (pranc. *force majeure*); 2) jeigu įvyko avarija, reikalinga skubi medicinos pagalba ir pan. Tačiau net ir šiais atvejais apie karinio laivo įplaukimą į kranto šalies teritoriją turi būti pranešta kranto šalies valstybinėms institucijoms.⁶³ Kiek kitaip šis klausimas sprendžiamas Lietuvos Respublikoje. Mūsų atveju net ir tokio atveju būtina gauti leidimą įplaukti.⁶⁴

⁶⁰ Volsonokas R. Lietuvos jūros teisė. *Teisė*. Nr. 18. 1930. P. 26–27.

⁶¹ Блум М. И. Действие советского уголовного закона в пространстве. Рига, 1974. С. 102.

⁶² Plačiau skaityti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 277 dėl užsienio valstybių karo ir valstybinį statusą turinčių laivų įplaukimo į Klaipėdos valstybinį jūrų uostą ir buvimo jame taisyklių, paraiškų švartuoti Lietuvos karo laivus teikimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto nekarinėje teritorijoje esančių krantinių, rezervuojamų budintiems Lietuvos karo laivams ir užsienio valstybių karo laivams pirmumo teise švartuoti ir stovėti, sąrašą patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 32-1134.

⁶³ Молодцов С. В. *Международное морское право*. Москва, 1987. С. 55.

⁶⁴ Plačiau skaityti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 277 dėl užsienio valstybių karo ir valstybinį statusą turinčių laivų įplaukimo į Klaipėdos valstybinį jūrų uostą ir buvimo jame taisyklių, paraiškų švartuoti Lietuvos karo laivus teikimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto nekarinėje teritorijoje esančių

Antroji koncepcija yra kiek liberalesnė. Kariniams jūrų laivams patekus į valstybės vandenį kranto šalies baudžiamoji jurisdikcija niekada netaikoma. Kitaip tariant, net ir neturintis oficialaus leidimo įplaukti į kranto šalies vandens teritoriją karinis laivas vis vien naudojasi imuniteto teise. Manau, kad ši koncepcija yra visiškai nepagrįsta. Ją kritikuojant galima pasakyti, kad užsienio valstybės karinio laivo buvimas kranto šalies vandens teritorijoje yra tiesioginė grėsmė šios valstybės saugumui ir suverenitetui. Todėl laivas, neteisėtai patekęs į kranto šalies vandens teritoriją, netenka imuniteto ir jo atžvilgiu gali būti realizuojama kranto valstybės jurisdikcija, paremta teritoriniu principu.

Tuo tarpu teisinėje literatūroje aktyvesnių diskusijų dėl oro erdvės šeiminkės įgyvendinamos baudžiamosios jurisdikcijos karinių oro laivų atžvilgiu neįvyksta. Tačiau ir šiuo atveju reikia turėti omenyje, kad oro erdvės šeiminkės baudžiamoji jurisdikcija neįgyvendinama dėl orlaiviuose padarytų nusikalstamų veikų tik tada, kai į valstybės oro erdvę jie patenka teisėtai.

Pripažinus, kad užsienio valstybės karinis ar valstybinis laivas naudojasi imuniteto teise, peršasi išvada, kad tokiam laivui padarius nusikalstamą veiką visais atvejais įgyvendinama tos šalies jurisdikcija, su kurios vėliava šis laivas plaukioja ar skraido. Tačiau iš tikrųjų yra kitaip. Nepaisant to, kokios koncepcijos šalininkė yra konkreči valstybė, nuo seno priimta, kad, jei kaltininkas ir nukentėjęs nėra karinio laivo įgulos nariai, tai nusikalstamą veiką tiria priimančios šalies teisės saugos institucijos.⁶⁵

Tuo tarpu, jei laivo įgulos narys padaro nusikalstamą veiką ne kariniame ar ne valstybiniame laive, o priimančios šalies sausumos teritorijoje, jis turėtų atsakyti pagal šioje valstybėje galiojančius įstatymus. Tačiau ir tokio atveju laivą priimanči valstybė savo baudžiamąją jurisdikciją turėtų įgyvendinti su tam tikromis išimtimis.

Kalbant apie baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimo išimtis būtina atiboti du atvejus. Pirmas, kai nusikalstama veika padaroma karinio laivo įgulos nario, kuris atstovauja kuriai nors Šiaurės Atlanto (NATO) sutarties dalyvei arba valstybei, dalyvaujantys programoje „Partnerystė taikos labui“. Tokiu atveju vadovaujama jau išdėstytomis taisyklėmis. Antras, kai nusikalstama veika padaroma karinio laivo įgulos nario, neatstovaujantį šio susitarimo valstybės, bet esančio Lietuvoje teisėtai. Pastaruoju atveju remiantis LR BK 4 straipsniu už Lietuvos teritorijoje padarytas nusikalstamas veikas šie asmenys turėtų atsakyti bendrais pagrindais.

Atkreiptinas dėmesys, kad į šią problemą XX a. pradžioje atkreipė dėmesį pasaulinio garso carinės Rusijos mokslininkas prof. N. S. Tagancevas. Jis ragino atsakyti griežtą baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimo sąlygų ir siūlė šio klausimo sprendimą pavesti vyriausy-

krantinių, rezervuojamų budintiems Lietuvos karo laivams ir užsienio valstybių karo laivams pirmumo teise švartuoti ir stovėti, sąrašą patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 32-1134.

⁶⁵ Таганцев Н. С. *Русское уголовное право. Лекции. Часть общая*. С.-Петербург, 1902. Т. 1. С. 296.

bei.⁶⁶ Tai visiškai teisinga mintis. Tačiau Lietuvoje, kaip jau buvo minėta, tokio sprendimo priėmimo teisę turėtų tekti generaliniam prokurorui. Pritariant tokios nuostatos įtvirtinimui būtina išsiaiškinti ir kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų priimamas sprendimas atsisakyti įgyvendinti teritorinę jurisdikciją.

Rutuliojant šią problemą reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad visuotinai pripažintų kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų priimamas minėtas sprendimas, nėra. Ieškant išėities galima vadovautis konvencijomis, reglamentuojančiomis teritorinio principo galiojimo ypatumus padarius nusikalstamą veiką valstybės teritorijos sudedamosiose dalyse.⁶⁷ Šių konvencijų normose įtvirtintos aplinkybės, kurioms esant siūloma susilaikyti nuo laivą priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimo. Oponuojant šiai minčiai būtų galima teigti, kad šių konvencijų nuostatos reglamentuoja problemas, susijusias su baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimu, kai nusikalstama veika padaroma civiliniame laive. Tai yra tiesa. Tačiau niekas nedraudžia konvencijose įtvirtintas išimtis pripažinti universaliomis, ypač kai kalbama apie laivo įgulos pirmuosius narius. Todėl siūlyčiau vadovautis taisykle, kad Lietuvos valstybės baudžiamoji jurisdikcija dėl karinio ar kurio nors kito valstybinio laivo įgulos nario padarytos nusikalstamos veikos įgyvendinama tik tada, kai padaryta veika trikdė šalies ramybę arba veikos padariniai susiję su mūsų valstybe.

Nusikalstamomis veikomis, netrikdančiomis pakrantės šalies ramybės ir kurių padariniai nesusiję su pakrantės valstybe, turėtų būti pripažįstamos veikos, kurių kaltininkas ir nukentėjęsysis yra laivo įgulos nariai arba valstybės, su kurios vėliava laivas plaukioja ar skraido, piliečiai. Tačiau ir šiais atvejais Lietuvos generalinis prokuroras gali nuspresti nepradėti baudžiamojo persekiojimo tik tuomet, kai karinio laivo valstybė įsipareigoja dėl Lietuvoje padarytos nusikalstamos veikos įgyvendinti savo šalies baudžiamąją jurisdikciją. Įtvirtinant baudžiamuosiuose įstatymuose tokias nuostatas būtų galima pasiremti prof. S. Katuokos mintimi⁶⁸ ir ją kiek perfrazuoti teigti, kad visais baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimo atvejais veikimo laisvę turi tai sprendžianti valstybė.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Lietuvos Respublikoje sąvokos „šeimos nariai“ samprata turi apimti jau dabar šeimos nariais pripažintus asmenis bei sužadėtinius ir registruotus partnerius.

2. Lietuvoje akredituotų užsienio valstybių diplomatų šeimos nariais turėtų būti pripažįstami tie asmenys, kurie tokiais pripažįstami jį akreditavusios valstybės teisės aktais.

3. Tarptautinės teisės paprotinės normos įpareigoja pripažinti, kad diplomatiniai agentai imunitetą nuo juos

priimančios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos turi neatsižvelgiant į tai, ar nusikalstama veika padaryta vykdant jiems pavestas funkcijas, ar ne.

4. Diplomatiniai agentai bei kiti jiems prilyginti asmenys, kurie juos priimančioje valstybėje vykdydami tarnybines funkcijas nusikalsta valstybės saugumui, valstybės tarnybos prestižui ar viešiesiems interesams, pagal savo šalies baudžiamuosius įstatymus turėtų atsakyti taikant valstybės interesų apsaugos principą. Visais kitais atvejais turi būti taikomas personalinis valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principas.

5. Diplomatinė atstovų ir kitų asmenų, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojasi imunitetu nuo Lietuvos baudžiamosios jurisdikcijos, baudžiamosios atsakomybės klausimas turi būti reglamentuojamas tik bendra teritorinį valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principą įtvirtinančia norma, kurioje būtų nustatyta, kad nusikalstamą veiką Lietuvos teritorijoje padarę asmenys atsako pagal LR BK, išskyrus atvejus, kai tarptautinė sutartis nustato kitaip.

6. Atsižvelgiant į tai, kad tarptautiniai aktai bei Lietuvos Respublikos teisės aktai ne visiems Lietuvoje teisėtai esantiems užsienio valstybių kariams garantuoja imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, LR BK 8 straipsnyje reikėtų įtvirtinti, kad „Ikiteisminis tyrimas dėl užsienio valstybių karių, teisėtai esančių Lietuvos Respublikos teritorijoje, padarytų nusikalstamų veikų pradedamas tik Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro sprendimu“.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 37-1341; Nr. 46.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74-2262.
5. Tarptautinių operacijų, pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 13-465.
6. Šiaurės Atlanto Sutarties Šalių susitarimas dėl jų karinių pajėgų statuso. *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 112-4172.
7. 1998 m. Romos tarptautinio baudžiamojo teismo statusas. *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 49-2165.
8. Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997. Nr. 7-140.
9. Lietuvos Respublikos ir Gruzijos konsulinė konvencija. *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 49-1707.
10. Konsulinė konvencija tarp Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos. *Valstybės žinios*. 1993. Nr. 35-792.
11. Konsulinė konvencija tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos. *Valstybės žinios*. 1994. Nr. 28-494.
12. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos konsulinė konvencija. *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 99-2204.
13. Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos konsulinė sutartis. *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 17-400.
14. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos konsulinė konvencija. *Valstybės žinios*. 1997. Nr. 106-2673.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Plačiau skaityti Nevera A. *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai*. Vilnius, 2006. P. 27–55.

⁶⁸ Katuoka S. Baudžiamoji jurisdikcija valstybės vidaus vandenynuose. *Jurisprudencija*. 1998. Nr. 9(1). P. 123.

15. Estijos Respublikos Vyriausybės, Latvijos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės susitarimas „Dėl konsulinės pagalbos ir bendradarbiavimo“. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 82-2421.
16. Vienos konvencija dėl konsulinių santykių. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2456.
17. Vienos konvencija dėl diplomatinių santykių. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2455.
18. Lietuvos Respublikos konsulinis statutas. *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 43-1047.
19. Užsienio valstybių diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų bei tarptautinių organizacijų atstovybių narių akreditavimo Lietuvos Respublikoje nuostatai. *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 5-82.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 277 dėl užsienio valstybių karo ir valstybinį statusą turinčių laivų įplaukimo į Klaipėdos valstybinį jūrų uostą ir buvimo jame taisyklių, paraiškų švartuoti Lietuvos karo laivus teikimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto nekarinėje teritorijoje esančių krantinių, rezervuojamų budintiems Lietuvos karo laivams ir užsienio valstybių karo laivams pirmumo teise švartuoti ir stovėti, sąrašą patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2006. Nr. 32-1134.
21. 1946 m. Konvencija dėl privilegijų ir imunitetų Jungtinėms Tautoms. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2457.
22. 1947 m. Konvencija dėl specialių įstaigų privilegijų ir imunitetų. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 83-2458.
23. 1949 m. Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinis susitarimas. *Valstybės žinios*. 1998. Nr. 59-1658.
24. 1996 m. Europos Tarybos privilegijų ir imunitetų pagrindinio susitarimo šaltasis protokolas. *Valstybės žinios*. 1999. Nr. 48-1520.
25. *Protocol to the General Agreement on Privileges and Immunities of the Council of Europe*. 1998. ETS No. 010.
26. Kūris, P.; Požarskas, M. *Tarptautinės teisės apybraižos*. Vilnius, 1985.
27. Katuoka, S. Baudžiamoji jurisdikcija valstybės vidaus vandenyse. *Jurisprudencija*. 1998. Nr. 9(1).
28. Nevera, A. *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai*. Vilnius, 2006.
29. Paksas, A. *Diplomatiniai imunitetai ir privilegijos ir jų įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje*. Vilnius, 2000.
30. Petrauskas, Z.; Žalimas, D.; Žaltauskaitė-Žalimienė, S. *Diplomatinė teisė*. Vilnius, 2003.
31. Petrauskas, Z. *Konsulinė teisė*. Vilnius, 2007.
32. Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius, 2006.
33. Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė: bendroji dalis*. Vilnius, 1998.
34. Volsonokas, R. Lietuvos jūros teisė. *Teisė*. Nr. 18. 1930.
35. Qeller, D. K. *The Office of Ambassador in the Middle Ages*. Princeton, 1967.
36. *Diplomatic Immunities and Privileges*. Misc. 5. 1985. No. 99.
37. *Handbook for Foreign Diplomats and Consular Personnel in the Republic of Estonia*. Ministry of Foreign Affairs. 1996.
38. Denza, E. *Diplomatic Law: a Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. Oxford, 1998.
39. *Diplomatic Immunities and Privileges*. Misc. 5. 1985. No. 3.
40. Multilateral Treaties in Respect of Which the Secretary-General Performs Depositary Functions. *United Nations Documents ST/LEG/SER.E/15*.
41. *Diplomatic Immunities Restriction Act*. December 21, 1955.
42. *Yearbook of the International Law Commission*. 1958. Vol. II.
43. Multilateral Treaties in Respect of Which the Secretary-General Performs Depositary Functions. *United Nations Documents ST/LEG/SER.E/15*.
44. Harris, D. J. *Cases and Materials on International Law (Fifth Edition)*. London, 1998.
45. The International Organization Immunities Act. *American Journal of International Law*. 1946. No. 2.
46. *Latvijas Policijas Akadēmija Kriminālīkums*. Rīga, 1998.
47. Сагоу, Э. *Руководство по дипломатической практике*. Москва, 1962.
48. Interdepartmental Committee on State Immunities. *Report on Diplomatic Immunity*, Cmnd. 8460.
49. Stanger, R. J. *Criminal Jurisdiction Over Visiting Armed Forces*. Washington, 1965.
50. Баскин, Ю. Я.; Фельдман, Д. И. *История международного права*. Москва, 1990.
51. Листь, Ф. *Международное право в систематическом изложении*. Рига, 1923.
52. Блищенко, И. П.; Дурденевский, В. Н. *Дипломатическое и консульское право*. Москва, 1962.
53. Ганюшкин, Б. В. Правовое положение консульств и их персонала. *Московский журнал международного права*. 1999. No. 3.
54. Оппенгейм, Л. *Международное право*. Москва, 1948. Т.1, п/т 2.
55. Лукашук, И. Законодательство Украины и международное право. *Государство и право*. 1999. No. 9.
56. Свиначев, В. В. Правовое положение Российских баз за рубежом. *Московский журнал международного права*. 2000. No. 4.
57. Блум, М. И. *Действие советского уголовного закона в иностранстве*. Рига, 1974.
58. Молодцов, С. В. *Международное морское право*. Москва, 1987.
59. Таганцев, Н. С. *Русское уголовное право. Лекции. Часть общая*. С.-Петербург, 1902. Т. 1.

LES LIMITES DE L'APPLICATION DE JURIDICTION PÉNALE D'ÉTAT Á L'ÉGARD DES PERSONNES QUI, EN VERTU DES NORMES DU DROIT INTERNATIONAL, BÉNÉFICIENT DE L'IMMUNITÉ

Andrius Nevera *

Le résumé

Dans son article l'auteur traite le sujet sur l'application restrictive de la juridiction pénale d'État á l'égard des personnes qui, en vertu des normes du droit international, bénéficient de la immunité. Le but de cet article est de démontrer le contenu de l'article 4 du Code pénal de la République de Lituanie ainsi que de présenter les propositions sur la nécessité de cette norme.

Une analyse de ce sujet réside dans la distinction de deux groupes principaux des ressortissants étrangers qui jouissent de leur droit de l'immunité de juridiction : 1) le personnel diplomatique des États étrangers; 2) les soldats des États étrangers. Au cours de l'examen de la question de savoir l'application d'immunité de juridiction au premier groupe des personnes, l'auteur a prêté son attention sur les fondements et

* Maître de conférences de la Chaire de droit pénal de Faculté de droit de l'Université Mykolas Romeris.

l'ampleur de l'application d'immunité de juridiction pénale à l'égard de personnel diplomatique, ainsi que sur le problème concernant la notion de membre de la famille, et notamment de conjoint, de l'agent diplomatique et le refus de l'immunité. L'immunité consulaire et les principes de réalisation de la responsabilité pénale pour ces personnes dans l'État accréditant prennent la place particulière dans un article.

Dans cette lumière, l'auteur analyse le problème concernant la notion de membre de la famille. L'auteur parvient à la conclusion qu'en Lituanie la notion de membre de la famille doit être interprétée en tenant compte des personnes, des fiancés et des partenaires (qui concluent un pacte civil de solidarité) qui sont actuellement reconnues comme les membres de la famille. Quant aux membres de la famille des diplomates étrangers accrédités en Lituanie, la qualité de membre de la famille devrait être reconnue en vertu de la législation de l'État accréditaire.

En ce qui concerne le problème d'immunité de juridiction pénale d'État d'accueil appliquée à l'égard des agents diplomatiques, l'auteur relève l'importance des normes coutumières de droit international qui obligent à reconnaître que les agents diplomatiques bénéficient de l'immunité de juridiction pénale d'État d'accueil indépendamment s'il ont commis une infraction au moment où ils avaient été en fonction ou non.

Le développement de problème mène l'auteur à traiter la question concernant les principes de la réalisation de responsabilité pénale de ces personnes dans l'État accréditant. Après avoir présenté deux positions absolument différentes, l'auteur propose à nous entendre sur les points suivants : 1) les agents diplomatiques et les autres personnes auxquelles le même statut est reconnu qui (tous les deux), au moment de l'exercice de leurs fonctions dans l'État accréditaire, violent la sécurité, font une brèche à la réputation de la fonction publique ou portent un préjudice aux intérêts publics de l'État accréditant ;

devraient assumer leur responsabilité en vertu de la législation pénale de cet État selon le principe de protection des intérêts de l'État; 2) dans tous les autres cas, le principe de juridiction personnelle d'État en matière pénal doit être appliqué.

Cet article constitue l'un des premiers essais de présenter encore un autre problème important sur le droit de l'immunité, et notamment, la question concernant l'immunité de juridiction pénale d'État d'accueil dont les soldats des États étrangers se prévalent. Étant donné que les normes de droit international et de droit de République de Lituanie n'assurent pas l'immunité de juridiction pénale aux tous les soldats étrangers qui se rendent légalement dans le territoire de la Lituanie, l'auteur propose, à l'article 8 du Code pénal de République de Lituanie, à établir que « l'instruction préliminaire contre les soldats des États étrangers, qui se trouvent légalement dans le territoire de la République, pour leurs infractions commises ne peut être ouverte que par la décision de procureur général de la République ».

D'ailleurs, cette proposition ne contredit pas à la conclusion capitale de cet article que la responsabilité des représentants diplomatiques et des autres personnes, qui en vertu de droit international, bénéficient de l'immunité de juridiction pénale de Lituanie, ne doit être établit que dans la norme générale règlementant le principe de juridiction territoriale en matière pénal et qui prévoit que les personnes ayant commis une infraction répondent en vertu le Code pénal de la République de Lituanie sauf si le traité international stipule autrement.

Cet article est rédigé sur la base des méthodes suivants: d'analyse systématique, logique, dogmatique, historique et comparatif.

Les mots clés: la juridiction pénal, l'agent diplomatique, le membre de la famille de l'agent diplomatique, le consul, le soldat de l'État étranger, l'immunité.